

Kulturmiljøer i Harboøre .. -bebyggede strukturer og bevaringsværdige bygninger

Indholdsfortegnelse

Formål og redegørelse

Kulturmiljøer s. 1

Tematisk baggrund

Naturgrundlag s. 2

Kulturhistorie s. 4

Arkitektur og Struktur s. 8

Kulturmiljøer

Kulturmiljøer og kulturidentitet
- Kirkegade s. 16

Bevaringsværdier

Bevaringsværdige bygninger s. 20

Sammenfatning

Sammenfatning/konklusion s. 24

Sårbarhed

Anbefalinger

Kulturmiljøer, fortællinger og fælles værdier

Alle steder har deres egen fortælling. Det gælder om at dykke ned i områdets unikke historie og finde den fortælling, som kan knytte områdets borgere og planlæggere sammen og give mening for besøgene. Fortællingen kan findes i byen, bygninger, landskabet og naturen og kan betegnes som den lokale kulturarv. En udpegning af kulturmiljøer og bevaringsværdier er med til at give steder identitet, og lokale fortællinger kan betyde, at et område pludselig får ny betydning for borgerne og de besøgende. I planlægningen giver lokalisering af kulturmiljøer mulighed for at bevare og bygge videre på de fælles værdier, der gør et sted specielt og særligt.

Harboøre og formål med redegørelse

Harboøre er helt unik og rummer med den enestående placering i det flade landskab for foden af Hygum bakke, sine egne fortællinger om et barskt liv for fiskerfamilierne, hvor jernbanen og et stærkt missionssamfund har præget selve by-strukturen, mens fiskersamfundene stadig præger landskabet omkring.

For at kunne fastholde og udnytte kulturmiljøernes potentiale i Harboøre er der generelt politisk ønske om overblik over bevaringsværdier og miljøer i forbindelse med udviklingsstrategi (herunder bosætningsstrategi), Kommuneplanrammer og lokalplanlægning.

I henhold til planloven skal kommunen sikre de kulturhistoriske bevaringsværdier ved kortlægning og udpegning af kulturmiljøer og bevaringsværdige bygninger.

Hovedformålet med Kulturmiljøredøgørelsen for Harboøre er via registrering og redegørelse af bebyggede strukturer, bevaringsværdige miljøer og bygninger at kunne sidestille Harboøre med det gamle Lemvig kommunes Kommuneatlas for derved at skabe et grundlag for at bevare og bygge videre på de vigtigste kvaliteter i byen.

Præmisser for redegørelsen

Redegørelsen er udarbejdet af planafdelingen, Lemvig kommune med begrænset konsulentbistand i metode/opstartsfasen fra Arne Høi, Center for bygningsbevaring samt bistand fra Lemvig Museum vedrørende kulturhistoriske afsnit.

Tidsrammen for kulturmiljøredøgørelse for Harboøre (og Thyborøn) har samlet været 3 måneder. Som følge heraf er enkeltregistreringen af bevaringsværdige bygninger begrænset til udvalgte repræsentative bygninger, udvalgt på baggrund af analyse af de mest betydningsfulde bebyggede strukturer og rumlige sammenhænge.

Metode

Med udgangspunkt i kulturmiljøudpegninger fra Lemvig Museum udarbejdes kulturmiljøredøgørelsen som et analytisk arbejde med udgangspunkt i SAVE metoden (og KIP), Kulturarvsstyrelsen 2011. Analysen bygges op som en kortlægning af landskabelige, kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter og de enkelte bebyggelsesmiljøer og enkeltbygningers karakter eller særpræg.

Den rumlige analyse er delt op i en række hoved- og delstrukturer. Under hver hoved- og delstruktur beskrives kort områdets bebyggede strukturer og bymæssige sammenhæng. Kortlægningen og analysen har ført til lokalisering af 1 særligt kulturmiljø og en række enkeltstående bevaringsværdige bygninger i Harboøre. Kulturmiljøet og de bevaringsværdige bygninger beskrives i særskilte afsnit.

Sammenfatning og sammenhæng med anden planlægning

Hovedformålet med SAVE-kortlægning af de bebyggede strukturer, er, at etablere et grundlag for lokalplanlægning eller anden helhedsorienteret områdeplanlægning.

Udpegningen af kulturmiljøer skal give et klart billede af hvilke kvaliteter og kulturværdier, der kan bygges videre på i den videre udvikling af Harboøre.

Redegørelsen afsluttes derfor med en kort sammenfatning af analysen, påpegning af sårbarheder samt en række konkrete anbefalinger til planlæggere og politikere.

Anbefalingerne udspringer af den typografiske, historiske og arkitektoniske undersøgelse og tager udgangspunkt i de fysiske kvaliteter, udpeget i analysen, og kan påpege konkrete tiltag omkring forbedring af bygninger, strukturer, landskabsrum/ byrum, rumdannende principper eller bredere planlægningsforhold og formidlingsmuligheder.

Fælles værdier...

Udpegning af kulturmiljøer handler om at skabe fælles forståelse for kulturværdierne, stedernes historie og identitet samt inspirere og motivere til at bruge dem i udviklingen fremover

2 Naturgrundlag

Stikord til Topografi- og Landskabsanalyse , SAVE - kortlægning og registrering af bevaringsværdier:

Landskabsdannelsen, naturskabte landskabstræk, kulturskabte elementer og mønstre, byprofil, silhuet, overgange mellem bebyggelse og landskab, grænse til vand.

- Udnyttede landskabstræk

- Topografisk analyse.

Typografi og Landskab

"Harboøreland", det flade landskab omkring selve Harboøre by, er mod syd afgrænset af Hygum Bakker, som hæver sig højt over landskabet. Mod vest afgrænses området af Havidiget og kystlinjen, mod nord af indsøerne og mod øst af Nissum Bredning.

Det mest karakteristiske naturtræk ved området er det flade landskab, og kulturlandskabet viser sig i de utallige afvandingskanaler, som gennemskærer landskabet, og som midt i forrige århundrede sammen med dræninger har omdannet størstedelen af det tidligere udstrakte engareal til agerland. En del lave til middelhøje løvtræshegn markerer sig i landskabet, hvor ellers kun havidiget mod vest og tværdiget mod nord hæver sig i landskabet.

Bebyggelse i landskabet

Bebyggelsen i landskabsområdet "Harboøreland" består, udover gårdbebyggelser af sommerhusområderne Vejlbj og Vrist syd for Harboøre længst mod vest, de tidligere fiskersamfund Langerhuse og Vrist og sommerhusbebyggelsen vest for Harboøre samt selve Harboøre by i midten.

Bebyggelsen i Harboøre by markerer sig ikke i landskabet, og overgangen mellem bebyggelse og landskab er flydende, kun kirketårnet rager, som eneste bygning, nævneværdigt op i det flade landskab.

Landskabshistorie

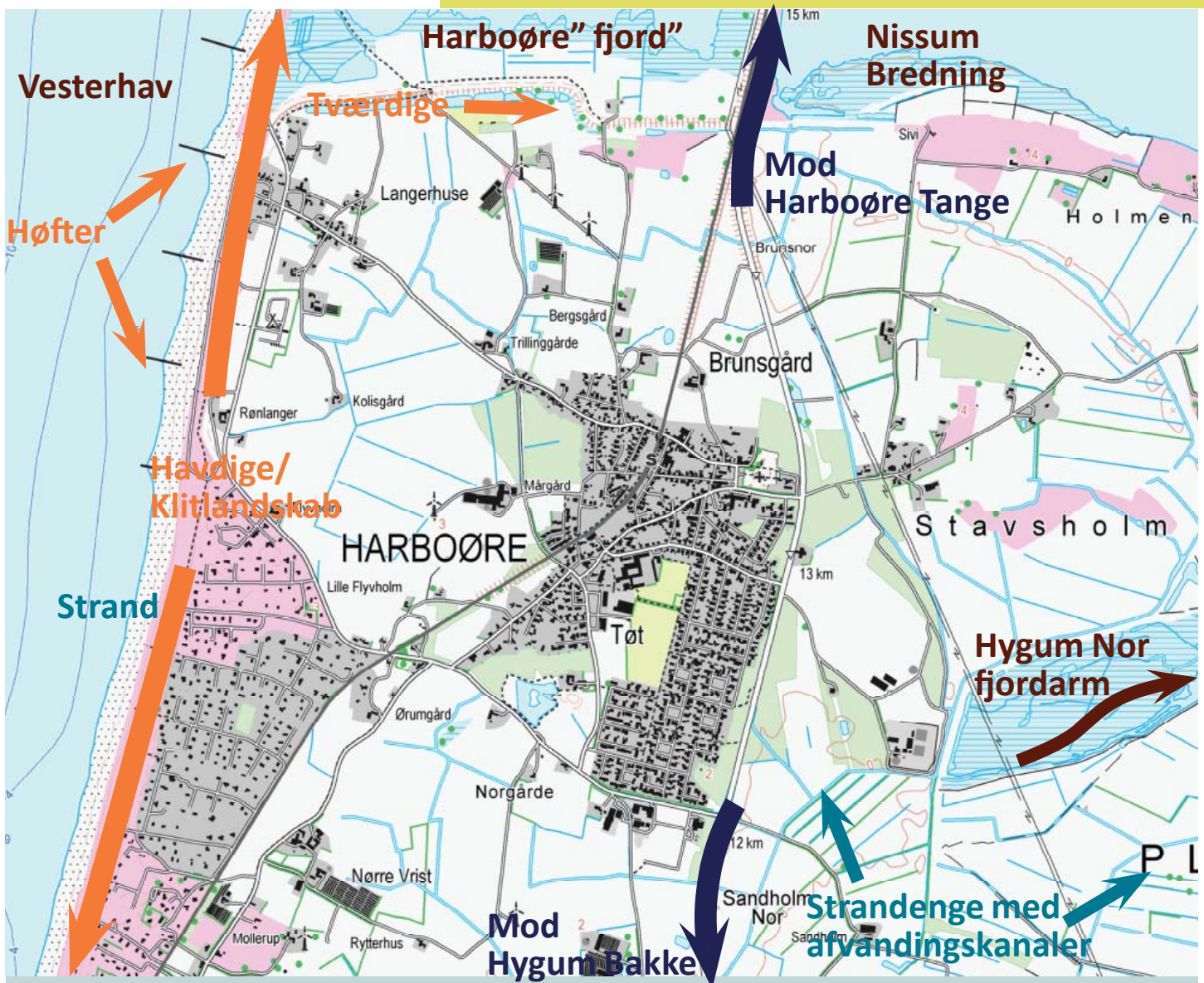
Hygum Bakke er en stor bakke bestående af overvejende ler fra næstsidste istid, som er skubbet sammen under sidste istid. Her gik den gamle kystlinje.

Nedenfor Hygum bakke ligger "Harboøreland" som et helt fladt landskab af hævet havbund.

Historisk har det flade område altid været præget af "havgang" med stormfloder, der væltede ind over det lave land.

I århundreder gik hovedlandevejen langs den jyske vestkyst fra Ringkøbing til Lemvig og videre ad den øde vej langs kysten (Ellemosevej idag) op over Harboøre og Agger Tange forbi Vestervig og til Thisted. Selvom vejen til Harboøre Kirkeby og Langerhuse var placeret på en opdæmmede forhøjning, var Harboøreland vanskelig at passere, idet Vesterhav og Limfjord ofte gik sammen ved højvande, og tangen blev smallere og smallere. En tid omkring 1800 var der en færgemand på stedet. Digegennembrud, som i 1825 dannede Agger kanal og i 1862 Thyborøn kanal, ændrede billedet af hovedlandevejen som eneste transportmulighed, idet det nu blev muligt at sejle helt ind til byerne med skibe frem og tilbage fra Nordsøen til Limfjorden og mellem de vestlige Limfjordsbyer og havne i Nordtyskland og England.

Højdebyggerierne langs kysten påbegyndt 1875 og digerne kort efter har efter årelange forbedringer og udbygninger betydet, at kystnedbrydningen er mindsket betydeligt, hvilket sammen med afvandingen har gjort det muligt at opdyrke store dele af Harboøreland.

Harboøre-Digitalt Typografisk Kort

På kortet ses de karakteristiske træk med det flade Harboøreland på hævet havbund, landskabet er præget af strandenge med afvandingskanaler, fjordarmen og diget mod vest.

Mod syd.. fører hovedvejen Thyborønvej fra Lemvig til Thyborøn over den gamle kystlinjes forbjerg, Hygum Bakke, og "Harboøreland" åbner sig som et helt fladt landskab med Harboøre by midt på fladen. Det flade landskab gennembrydes af afvandingskanaler, der søger for at vandstanden på sandjordene er så lave, at de kan dyrkes. Pumpestationer ved bl.a. Hygum Nor sørger for afvandingen af hele området. Efter Hygum bakke er ankomsten til Harboøre præget af det flade landskab og byens næsten umærkelige placering på den ene side af hovedvejen, som fortsætter mod Thyborøn.

Mod nord.. fortsætter hovedvejen og jernbanen på en smal dæmning mellem fjordene på Harboøre tange til Thyborøn. Bebyggelsen afgrænses af Langerhusevej/Nørregade, mens landskabsområdet afgrænses af nordlige dige,, Harboøre fjord, (sydligste af de to "fjorde" eller laguner, der opstod efter flytning af den gamle vej og jernbane mod øst) og Limfjorden.

Mod vest.. er afgrænsningen mellem bebyggelse og landskab flydende ad Vristvej og Langerhusevej. Det flade landskab afsluttes først med havdiget som sammenhængende klitlandskab efter bebyggelserne i Vrist og Langerhuse.

Mod øst.. afgrænses byen af Thyborønvej, som løber gennem det flade landskab, som på østsiden af Thyborønvej er præget af strandenge, kulturskabte afvandingskanaler, fjordarmen og længst mod øst afgrænset af Limfjord og Nissum Bredning

4 Kulturhistorie

Stikord til historisk analyse , SAVE - kortlægning og registrering af bevaringsværdier:

Historisk byplan, matrikelstruktur, udviklingshistorie, funktionelt bymønster, byrums-og vejstruktur, bygningshistorie, fortælling

- Hovedtræk, vigtigste begivenheder
- korte "journalistiske" analyser med elementer/fortælling

Harboøres kulturhistorie

Navnet Harboøre kendes tilbage til 1255 som Harthboøræ, som stammer fra harbo (beboer i Hardsyssel) og ør (gruset strandbred). Syd for grænsen mellem Hardsyssel og Thy lå tilsvarende Harborøn (i dag Rønland), og nord for grænsen lå Thyborøn, som hørte til Thy.

Harboøre har eksisteret tilbage til middelalderen, hvor den oprindelige kirke blev opført samme sted som den nuværende, og fiskere bosatte sig ved Langerhuse og Vrist og fiskede fra Vestkysten og i Limfjorden. Der blev i 1910-21 anlagt en mindre fiskerihavn, Haarum Havn til fjordfiskerne ved Stausholm.

Den sparsomme bebyggelse med skole og præstegård omkring kirken, hvor vejene til Vrist, Langerhuse og Stausholm mødtes, blev begyndelsen på Kirkebyen.

Efter at jernbanen blev anlagt i 1899, skete der en byvækst omkring stationsbygningen vest for kirken, som førte til en fortætning og en egentlig bydannelse i trekantsområdet mellem stationen, kirken og vejene til Vrist og Langerhuse, som nu blev til Nørregade (Langerhusevej) og Søndergade (Vristvej).

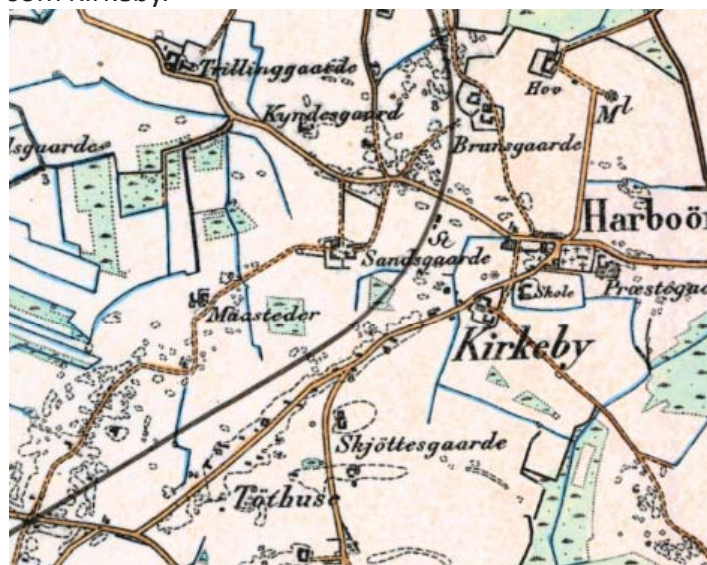
Der blev anlagt "rigtige" lige bygader som Kirkegade i trekantsområdet og bymæssige bebyggelser som byhuse i Bedre-Byggeskik stil, Harboøre Hotel (1899) og anden bebyggelse voksede frem i perioden 1900-1940 langs især Stationsvej, Kirkegade, Nørregade og Søndergade.

Anlæggelsen af statsvejen til Thyborøn øst for Harboøre 1952-56 afskar Stausholmvej fra byen og medførte den nuværende situation med ankomst via stikvej bagom kirken og byen.

Fra 1950 til 1970'erne voksede 4 andre bykvarterer

op, dels villakvarteret nordvest for banen (Stormgade, Bjerrumsvej), dels kvarteret omkring skolegade med den nye skole (1959), dels villakvarteret vest for den gamle Lemvigvej (Kæret, Dammen, Noesgaardvej) og til sidst det store parcelhuskvarter syd for kirken. Harboøre har ikke historisk haft et erhvervsområde og det nuværende, med mindre virksomheder ved industrivej syd for parcelhusbebyggelsen, er af nyere dato.

Byvæksten op til i dag er primært foregået i området syd for skolen med supermarkedsbyggeri og udvidelse af idræthel samt enkelte nye boligbebyggelser i området ved Dammen og den allersydligste del af Parcelhuskvarteret. Med kirken som det altdominerende element, bærer byen også i dag præg af, at være opstået som Kirkeby.

Harboøre - Høje Målebordsblade 1842-1899

Kortet viser den første sparsomme bebyggelse omkring kirken i Harboøre.

Kirkebyen

Kirken, kirkegården, præstegården og vejstrukturen med Langerhusevej (Nørregade) og Vristvej (Søndergade), hvor den gamle skole lå, knytter sig til fortællingen om Harboøre som kirkeby for de små fiskersamfund Langerhuse og Vrist. Kirkebyen Harboøre bestod omkring 1842-1899 af ganske få huse omkring kirken, en præstegård, en skole og små bynære husmandssteder langs vejen til Vrist. Selve kirken og den store kirkegård rummer med sin størrelse og mange mindesmærker fortællingen om de barske livsvilkår for fiskerne ved Harboøre, om den stærke Indre Mission og om "Enkernes land", som man kaldte Harboøre sogn efter de to store drukneulykker i 1890'erne, hvor i alt 48 omkom, 19 kvinder blev enker og 70 børn faderløse.

Den nuværende kirke i grå cementsten med hvidkalket tårn, tegnet af arkitekt K. Varming, i nyromansk byggestil, er fra 1910 og ligger på samme sted som den oprindelige kirke fra 1200-tallet, som efter mange ombygninger blev nedrevet i 1909. Udover hovedskib består kirken af kor og våbenhus i korsarmen mod nord.

Byggeriet af en ny kirke skal ses i lyset af den vækkelse (senere kaldet "Harboøre-vækkelsen") fra Indre Mission, som fandt sted, og som var udpræget stærk i Harboøre med en stor menighed til følge.

Nederste del af kirketårnet er fra den oprindelige kirke og en del af inventaret er historiske elementer fra den gamle kirke: Altertavle, døbefont, prædikestol, mindetavle for fiskerlavsforlis og pudsigte lokale detaljer som kirkeskibet, der er en model af Lilleøre Redningsbåd (som i 1897 kæntrede og 12 redningsfolk omkom) og det mærkelige lille hus med russisk løgkuppel, som pryder opgangen til prædikestolen og måske stammer fra den strandede russiske fregat Alexander Nevskij.

Den store kirkegård rundt om hele kirken som med sine mindesmærker over druknede fiskere og sømænd er blevet kaldt 'de store katastrofers kirkegård' er udvidet i flere omgange, bla. i 1920, hvor staten bevilgede penge til en stor kirkegårdsudvidelse mod nord, på grund af behov for yderligere begravelsesplads til de mange druknede, som under 1. verdenskrig var drevet i land ved Harboøre. Udvidelse mod nord inddrog vejen nord for kirken, som blev flyttet til den nuværende placering mod syd og blev til en del af Søndergade. Tomten efter købmand Røns forretning, beboelse og lager ved kirkepladsens sydgrænse blev senere til den nuværende kirkegårdsparkering på kirketorvet. Lågerne ind til kirkegården fra vest er fornyet i 1963 og udført af Carl Christensens skibssmedie i Thyborøn.

Kapellet på kirkegårdens nordlige del er opført sammen med kirkegårdsudvidelsen i 1920 efter tegninger af kirkens arkitekt K. Varming. Kapellet er svarende til kirken udført med tag af rødt tegl og facader af grå cementsten støbt på stedet af sogneboerne.

Den oprindelige Præstegård øst for kirken nedbrændte ved et lynnedslag i 1899, og grunden blev indlemmet i kirkegården. Den nuværende præstegård blev opført i 1900 lidt længere mod øst med et stuehus som tidstypisk længehus i blank rødt murværk og sadelstag med rødt tegl. Bag præstegården ligger sognegården, som fremstår som en moderne bygning, men muligvis har været en del af gårdanlægget til præstegården.

Den gamle skolebygning, der som en del af kirkebyen, lå i Søndergade, hvor det nye plejehjem ligger i dag, findes ikke længere, og bygningen fra 1887 ved kirkegårdens nordvestlige hjørne, som husede det tidligere alderdomshjem, fremstår i så ombygget stand at det gamle hus ikke længere er aflæseligt. Der er ikke længere spor af de gamle butikbygninger omkring kirken ligesom den gamle købmandsforretning er nedrevet og indlemmet i parkeringspladsen foran kirken.

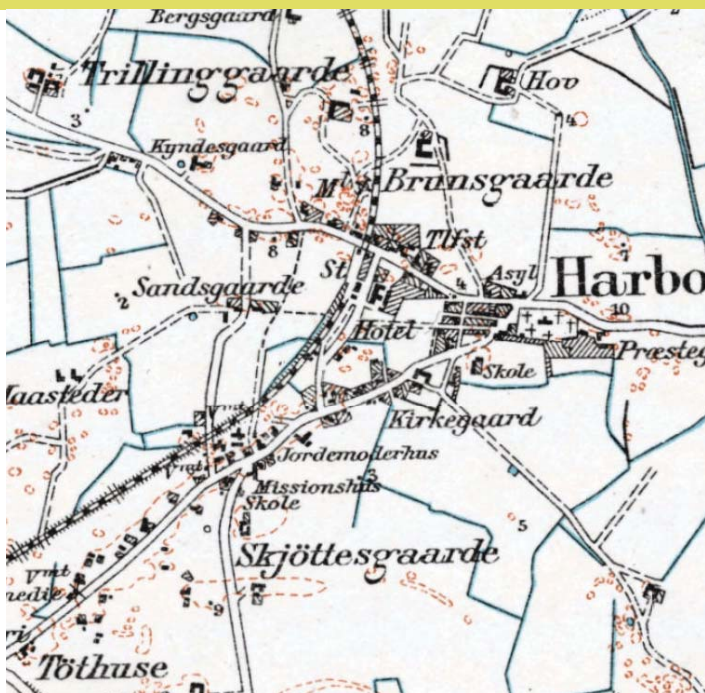
Der ligger stadig en del af de helt gamle beboelseshuse fra kirkebyens oprindelse i slutningen af 1800-tallet i **Søndergade** og **Nørregade**. De fleste af de gamle huse fremstår markant ombyggede.

Harboøre - Kirken

Den nu nedrevne Middelalderkirke fra 1200 tallet og byggeriet af den nye kirke fra 1910

Harboøre - Lave Målebordsblade 1900-1960

Kortet viser jernbanen og den begyndende byvækst i trekantsområdet ml. kirken og stationen

Harboøre - Stationen og Harboøre Hotel

Stationsbyen

Da jernbanen fra Vemb til Lemvig i 1899 blev ført videre til Harboøre (og Thyborøn), kom der med stationsbyggeri og hotel også gang i den øvrige byvækst i Harboøre især i området omkring stationen og området mellem stationen og kirken. Der blev anlagt et grid af lige bygader i trekantsområdet mellem Nørregade og Søndergade, hvoraf Kirkegade og den tværgående Tolumvej stadig er der i dag. Harboøre kirkeby blev nu også til en stationsby.

Den lille **stationsbygning** fra 1900 eksisterer stadig, men anvendes ikke længere, idet togtrafikken i dag foregår fra trinbrættet ved perronen. Stationspladsen er blevet renoveret og anvendes fortsat som parkering for passagerer til togtrafikken og gæster til hotellet. **Harboøre Hotel** lige overfor stationen på Stationsvej, der fungerede som et populært ferie- og badehotel op gennem det 20. århundrede, er stadig den oprindelige bygning fra 1899 og drives fortsat som hotel og selskabslokaler.

Langs **Stationsvej** blev i perioden 1900-1938, udover

stationsbygning og hotel, også bygget en del tidstypiske byhuse (Bedre Byggeskik huse) og små erhvervsbygninger. Mange af bygningerne ligger der stadig i dag.

I **Nørregade** og **Søndergade** blev den oprindelige spredte bebyggelse i samme periode fortættet med byhuse. **Kirkegade**, anlagt i lige linje mellem stationen og kirken, blev den første bymæssige gade, og vinkelret på den Tolumvej mellem Nørregade og Søndergade. Kirkegade var som bygade mere anlagt med tæt bebyggelse på begge sider af vejen end de gamle snoede indfaldsveje Nørregade og Søndergade. I kirkegade ligger husene, hvor størsteparten er fra 1930'erne stadig tæt, en enkelt større bygningen er indrettet til bageri.

Harboøre - Skolegadekvarteret

Villakvartererne

Nye lag blev føjet til byens udvikling med de 4 nye villakvarterer, der fra 1950 til 1970'erne voksede frem i Harboøre. Det var bla. **området omkring Skolegade**, hvor byggeriet af den nye skole i 1959 gjorde det oplagt at bygge en-families huse langs Skolegade tæt på skolen. Husene i Skolegade er typiske 1950'ere huse. Skolegade blev også den primære vej for anlæggelse af den første del af det store **parcelhuskvarter** øst for skolen, som hovedsagligt blev udbygget fra 1960-1980 og som i dag, med sine tidstypiske ét-plans parcelhuse på ensartede parceller, udgør halvdelen af byens areal. De to sidste kvarterer er begge opstået omkring indfaldsvejene. **Kvarteret omkring Stormgade** nordvest for banen er således vokset op som stikveje til Langerhusvej mod syd med tidstypiske bymæssige bebyggelser fra 1950-1970'erne (den sydligste del fra 1980'erne), og **Kvarteret ved Dammen** er vokset op, dels som stikveje til Vristvej, dels som stikveje til den gamle Lemvigvej. Husene er hovedsagligt store nyere parcelhuse fra 1990'erne og 2000-2007. Harboøre har ikke som Thyborøn haft et egentligt erhvervsområde. Byvæksten op til i dag er primært foregået i området syd for skolen med supermarkedsbayggeri og udvidelse af idræthall samt enkelte nye boligbebyggelser i området ved Dammen og den allersydligste del af parcelhuskvarteret.

Harboøreland, kystsikring, afvanding og udviklingen omkring byen

Digerne, kanalerne og Redningsstationen i det flade "Harboøreland" fortæller en mere end 150 år lang fortælling om kystboernes liv med havet og kamp mod stormfloder og oversvømmelser. Især digerne som omkranser hele Harboøreland og kanalerne præger området.

Den største **afvandingskanal** (fra Nørre Vese til Hygum

Nor) blev gravet i 1826 som pligtarbejde af bønderne i Harboøre og nabosognene og skulle afhjælpe yderligere oversvømmelser som efter stormfloden i 1825, hvor Harboøretangen blev gennembrudt ved Agger og store dele af Harboøre sogn blev oversvømmet.

Udover afvandingskanaler var kystsikring en nødvendighed for områdets overlevelse, og i 1875 begyndte **høfdebyggerierne** udfor Harboøre. Høfdebyggerierne blev flere gange forstærket og forbedret og blev med udgangspunkt i digeloven og "Kystkommisionen" å 1874, suppleret med **diger**. Det sidste og inderste dige langs Vesterhavet blev anlagt i 1950'erne samtidig med tværdiget mod nord, som skærmer byen mod Nissum bredning. Arbejdet med kystsikring har ikke sat spor i selve bystrukturen i Harboøre, og der er ikke, som i Thyborøn, bygninger eller barakker fra kystsikringsarbejdet i området omkring Harboøre og mange af de små husmandssteder, som lå langs kysten fra Harboøre til Thyborøn, og som uden adresser blev stedbestedt efter hvilken høfde de lå ud for, er jævnet med jorden, da staten overtog jorden.

En del gårdbebyggelser omkring byen er bevaret, og på Hygum bakkes nordvestvendte skrænt ligger en karakteristisk **"Rækkegårdsbebyggelse"**, vendt mod græsningsområderne i Plet Enge, som var baggrunden for mange hundrede års tradition for opdræt af kvæg. På Noermarksvej ligger et **Indremissionsk lysthus** fra slut 1800 tallet, som hørte til gården Noemark og blev brugt til andagt af gårdejereren og andre når engene var oversvømmet, og man ikke kunne komme i kirke. Lysthuset vidner om det dybe forhold til det indremissionske kristenliv på Harboøre i 1880-90'erne.

Lidt vest for selve Harboøre by bag klitten mellem Vrist og Langerhuse ligger den fredede **Flyvholm Redningsstation** (1934), som fungerer som museum. Den blev opført ved Rønlangergård, hvis ejere i 4 generationer har været opsynsmænd på redningsstationen. Ældste redningsstation fra 1847 er nedrevet. Fra 1847-1968 blev mere end 700 skibbrudne mennesker reddet af mandskabet på redningsstationen, ofte med fare for eget liv, hvilket kirkegårdens mindesten om druknede redningsfolk vidner om. Sammen med det bevarede strandvagtshus (A-hus = alarmeringshus, 1900-1963) ved gården, som strandvagterne har brugt til at søge ly i og alarmere fra, når de gik vagt langs stranden i dårligt vejr, danner Flyvholm redningsstation og Rønlandgård et fint lille kulturmiljø i klitlandskabet.

Vrist og Langerhuse

Husene, som dannede rammen om de små fiskersamfund Vrist og Langerhuse vest for Harboøre lige bag havdiget, er udgangspunktet for dannelsen af Kirkebyen Harboøre, som opstod der, hvor Vristvej og Langerhusevej mødes ved Harboøre Kirke. Fiskerlejerens historie er knyttet til hav- og fjordfiskeri, der tidligere var hovederhvervet og grundlaget for de to fiskerlejers oprindelse. Her bosatte de ofte fattige fiskerfamilier sig i små, lave længehuse med øst-vestvendt længderetning for at undgå den stride vestenvind. Bebyggelsen udviklede sig i 1900-tallet til huse opført i teglsten og i 1940'erne til huse i Bedre-Byggeskik. Langerhuse er det

største og mest velbearede af de to tidligere fiskersamfund og defineret som bevaringsværdigt kulturmiljø.

Haarum Havn

Havnen blev etableret som fiskerihavn for beboerne i Harboøre og Thyborøn mellem 1910 og 1921 for at skaffe en mere sikker udsejlingshavn til fjorden. På grund af massiv forurening blev der i halvtredserne indført fiskeforbud i Limfjorden ud for Haarum, og havnen sygnede hen. Fiskernes redskabshuse omkring havnen forfaldt og der står i dag kun et enkelt tilbage. Indsejlingen til havnen er gennem årene sandet fuldstændigt til, og af havnen resterer der kun nogle ubrugelige rester og selvom der igen kan fiskes i området kan havnen derfor ikke længere benyttes.

Sommerhusområdet Vejlby/Vrist

Det seneste lag i udviklingen omkring Harboøre er sommerhusområderne bag klitterne i Vejlby og Vrist, som op gennem det 20. århundrede blevet udbygget betydeligt. Området fungerede i begyndelsen som Lemvigs "Fedet" for borgerskabet, hvor kun de "fine" familier havde råd til at bygge sommerhus og nyde ferien ved havet. Enkelte af de oprindelige "fine" sommerhuse findes stadig på eksempelvis Doblervej. I dag er det et mere blandet sommerhusfolk, man møder i de attraktive sommerhusområder i klitterne lige bag havdiget.

Vrist - Fiskerhuse og sommerhuse

Kulturhistorisk sammenfatning

Harboøre har 3 væsentlige perioder, som har præget bydannelsen

- Kirkebyen (med fiskerlejerne Langerhuse og Vrist og Stausholm)
- Stationsbyen
- Villakvartererne

Villakvartererne, med parcelhusområdet som det største, har arealmæssigt haft væsentlig indflydelse på det bybillede, man ser af Harboøre i dag, men den bærende og identitetsgivende fortælling om Kirkebyen Harboøre, som blev til stationsby, er knyttet til den byudvikling, som startede omkring kirken, og som for alvor tog fart, da jernbanen i 1899 kom til Harboøre og der blev bygget station og hotel.

Samlet set udgør Harboøre et værdifuldt eksempel på en kirke- og stationsby med de tre bærende klassiske elementer: kirke, station og hotel.

8 Arkitektur og Struktur

Stikord til arkitektonisk iagttagelse og rumlig analyse , SAVE - kortlægning og registrering af bevaringsværdier:

Målforhold, rumlige relationer, åbninger, stigninger, grænser, akseretninger, byggelinjer, bebyggelseshøjder, bebyggelsestæthed, facadeforløb, bygningselementer, belægning.

- Beskrivelse/analyse med fokus på rumlig oplevelse

Arkitektoniske iagttagelser

– Dominerende træk og bebyggede strukturer

Mens kirketårnet ved Harboøre Kirke på afstand markerer sig som dominerende vartegn for Harboøre som kirkeby, er ankomsten til selve byen via Thyborønvej præget af byens ydmyge placering på venstre side af hovedvejen med hele 3 ankomstveje fra hovedvejen. Hovedankomsten sker ad den sidste ankomstvej, Søndergade, som langs hækken til haven ved præstegården leder hen til kirken, den centrale kirkeplads og byens centrum i trekantsområdet mellem kirken og stationen og indfaldsvejene fra Vrist og Langerhuse.

Harboøre er ikke en "anlagt" by med bytorv og hovedgade og er som sådan ikke "bymæssig" i traditionel forstand. Selvom Kirkegade med sin centrale placering er bindeled mellem stationen og kirken har den med sit villapræg ikke karakter af hovedgade, ligesom den med sin ikke-aksefaste placering udfor kirken ikke udover selve kirkegadebebyggelsen, virker som samlende rygrad for den øvrige bebyggelse i det centrale "trekantsområde". Byens udformning ligger i tæt tilknytning til 4 styrende forløb:

- Indfaldsvejene fra Langerhuse og Vrist (og Stausholm)
- Hovedvejen
- Jernbanen
- Diget

Længst mod vest og nord ligger diget som en afskærmende struktur for hele landskabsområdet "Harboøreland". Mod vest danner havdiget beskyttende afskærmning for bebyggelsen i de tidligere fiskerlejer Langerhuse og Vrist, mens den bebyggede struktur i fiskerlejerne knytter sig til indfaldsvejene, Langerhu-

sevej og Vristvej. Det samme gælder for selve Harboøre by, hvor Langerhusevej/Nørregade og Vristvej/Søndergade danner "rygrad" for den bebyggede struktur, og sammen med jernbanen og Stationsvej danner det centrale "trekantsområde" midt i byen mellem stationen og kirken. Indfaldsvejene (Langerhusevej/Nørregade og Vristvej/Søndergade), Kirkebyen(kirken og området omkring) og stationsbyen (stationen, stationspladsen, hotellet og området omkring) udgør hovedstrukturen i Harboøre og præger oplevelsen af byen i dag. Parcelhusområdet og villakvartererne er betydningsfulde delstrukturer, der sammen med bebyggelserne i landskabet "Harboøreland", fiskerlejerne Langerhuse og Vrist og Sommerhusområderne bag havdiget er med til at danne det sammensatte billede, der kendetegner Harboøre og "Harboøreland".

Hovedstrukturer:

- Kirkebyen (Kirke, kirkegård, præstegård)
- Stationsbyen (Stationsvej og Kirkegade)
- Langerhusevej/Nørregade
- Vristvej/Søndergade

Delstrukturer:

- Villakvartererne og Parcelhusområdet
- Hovedvejen, Thyborønvej
- Jernbanen
- Langerhuse og Vrist
- Sommerhusområdet Vejlby/Vrist
- Bebyggelser i landskabet

Luftfoto 2010

Harbøre-Dominerende træk og Styrende forløb

Byens udformning ligger i tæt tilknytning til 4 styrende hovedtræk/forløb: Hovedvejen - Thyborønvej, Indfaldsvejene - Vristvej og Langerhusevej, Jernbanen og Diget

10 Arkitektur og Struktur

Harboøre-Bebyggede strukturer

Dominerende bebyggelse, rumdannende bebyggelse, sigtelinier, udsigt, særlige vejrum

Kirkebyen

Kirken er med sin store skala, markante hvidkalkede tårn og store kirkegård en dominerende struktur i byen, der er karaktergivende for Harboøre. Kirketårnet er pejlemærke, ikke kun i landskabet, men også i selve Harboøre by, og kirken udgør sammen med indfaldsvejene Nørregade og Søndergade både kulturhistorisk og rumligt det helt centrale knudepunkt i byen.

Kirken og kirkegården ligger højt på hævet terræn omgivet af kirkegårds-muren i tegl og kampesten, som mod hovedindgangen mod vest er hvidkalket og afdækket med røde tagsten, som spiller godt sammen med det hvide kirketårn med rødt tegltag. Parkeringspladsen foran kirkemuren mod vest er nyrenoveret med belægning af asfalt og granit og danner en fin kirkeplads, der i skala og udtryk spiller godt sammen med både kirke og byrum, og som danner en form for bytorv i dette centrale knudepunkt i byen, hvor Søndergade, Nørregade og Kirkegade mødes. Kirkegården er i forhold til byens størrelse meget stor, hvilket sammen med de mange mindesmærker over druknede giver den en parklignende karakter af mindelund. Kapellet mod nord og den lille hvidkalkede toiletbygning mod vest er begge fint tilpassede bygninger, som i materialer som grå cementsten, hvidkalket puds og sadeltag belagt med rødt tegl svarer til kirkens materialer. Kapellet har med sine "stræbepiller" langs facaderne et særpræget udtryk, som virker lokalbestemt, og som måske ikke tilfældigt giver mindelser til de helt gamle redningsstationer langs Vestkysten, der netop var kendetegnet på stræbepillerne langs facaderne.

Selve kirkebygningen med hovedskib og korsarm mod nord samt hvidkalket tårn mod vest (tegnet af arkitekt K. Varming fra København) fremstår med sin nyromantiske byggestil med forholdsvis små rundbuede vinduer, grå cementsten og røde tegltag, som en stilfærdig harmonisk landsbykirke. Kirken er forholdsvis ung (bygget i 1910 som afløser for den oprindelige kirke fra 1500 tallet) og har udover tårnets nederste del ikke historiske spor af den oprindelige kirke.

Mellem kirkemuren mod øst og præstegården ligger graverhuset, udført i træ og diskret tilpasset området.

Præstegården øst for kirken, tæt på hovedvejen, Thyborønvej, er bygget i 1900 og fremstår stadig som oprindeligt længehus i blank rødt murværk med

gesimdsdetaljer som takket kant i murværk og puds samt fast "pille-vindue"s -rytme langs de lange facader. Sognegården i vinkelbygning bag præstegårdens hovedbygning fremstår med moderne facadeudtryk og vinduer, men er muligvis ombyggede længer fra den oprindelige præstegård, idet de sammen med hovedbygningen danner et gårdrum ved præstegården. Til trods for Præstegårdens placering på Søndergade lige ved ankomsten til Harboøre fra hovedvejen Thyborønvej, er den ikke specielt fremtrædende eller bymæssig rumdannende for ankomstvejen, idet den ligger tilbagetrukket i præstehaven, der afskærmes mod Søndergade med en stor hæk. Præstegården og kirken har muligvis præsenteret sig mere markant, da ankomstvejen før 1920 gik nord om kirken.

Stationsbyen

Med stationsbygning, Harboøre hotel og byhuse i Stationsvej og Kirkegade udgør stationsbyen eller stationskvarteret en selvstændig struktur med rumlige og kulturhistoriske kvaliteter, som sammen med kirken er karaktergivende for Harboøre som kirke- og stationsby. Stationsbygningen (bygget i 1900) er i sig selv en lille undseelig bygning uden udsmykning og fremstår lettere forfalden, men danner, sammen med sporarealet (anlagt 1899) og den nyrenoverede parkeringsplads foran, en fin veldefineret stationsplads, som indrammes yderligere af Harboøre hotel, byens højeste bygning (bortset fra kirken), der ligger som en markant gråpudset bygning i 2 etager med frontkvist i 3 etager lige overfor stationen på Stationsvej. Harboøre Hotel (1899) er en rumdannende og bymæssig bygning, som stort set fremstår som den oprindelige bygning med fremhævede hvide bygningsdetaljer ved fremspring og lignende. Bygningen har eternit pladetag, men har sikkert oprindeligt haft tegltag. Hotellet trapper til begge

12 Arkitektur og Struktur

sider ned i skala med lavere bygninger i byhusskala med ét plan, hvilket danner en fin overgang til den øvrige bebyggelse af ét-plans byhuse (hovedsagligt i Bedre-Byggeskik stil) på Stationsvej, som følger jernbanen mellem Søndergade og Nørregade.

Stationskvarteret forbindes med Kirkegade til Kirkebyen. Kirkegade bærer med sine lige form præg af at være anlagt som bygade uden dog at være aksefast med kirketårnet. Kirkegade er det, der i Harboøre kommer tættest på en hovedgade, men har ikke butikker og er for præget af villabebyggelse til at kunne karakteriseres som hovedgade. Bebyggelsen i Kirkegade er velbevaret som rumdannende fortættet bymæssig bebyggelse af byhuse og bygninger, som kan have været forsamlingshus og mejeri eller bageri.

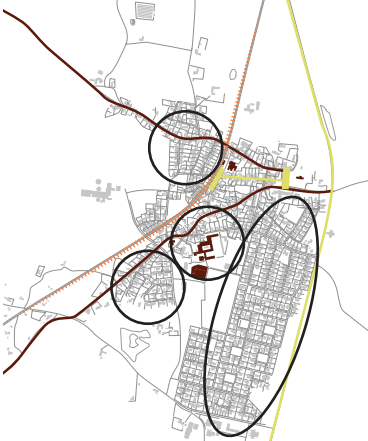
Langerhusevej/Nørregade

Nørregade, som løber i byens nordlige del (og før 1920 var indfaldsvejen fra hovedvejen) fra kirkegårdens nordlige del og udenfor byen fortsætter som Langerhusevej helt til Langerhuse, har både kulturhistorisk og rumligt betydning for byen som den ene af de to indfaldsveje, som byen er bygget op om. Bebyggelsen i Nørregade består af villaer, som afspejler byggeskikken over en lang periode, idet den oprindelige 1800-tals bebyggelse langs vejen med byvæksten er blevet suppleret og fortættet med byvillaer i Bedre-Byggeskik stil (1930'erne), funkisbyggerier og Murmestervillaer fra 1940'erne og 1950'erne samt parcelhuse fra 1970 til i dag. Gaden har mest bymæssig fortættet karakter fra kirken til banen, herefter bliver den fordelingsvej til villakvarteret på begge sider af vejen, og på veje ud af byen går den bebyggede struktur langs gaden uden markeret overgang fra bymæssig bebyggelse over i spredte landejendomme mod Langerhuse.

Vristvej/Søndergade

Søndergade er den sydligste af de 2 grundlæggende veje i byen og løber efter den markante byvækst i byens sydlige del i dag midt i byen syd for kirken og fungerer også som ankomstvej til byen fra Thyborønvej. Søndergade har ikke karakter af ankomstvej eller hovedgade, og hvis det ikke var for byskiltet, kunne man komme i tvivl, om bygrænsen var passeret, når man drejer ind ad vejen fra Thyborønvej. Søndergade bliver først bymæssig fortættet efter det nye plejehjem fra 1980'erne, der som tilbagetrukket bebyggelse i struktur og arkitektur bryder karakteren af bymæssighed yderligere på dette sted. I Søndergade er forholdsvis meget af bebyggelsen fra 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet bevaret, hvilket giver gaden et ældre præg end Nørregade. Det lokale værthus/krostue "Æ Pub" er indrettet i en typisk landejendom fra 1877 som ligger tilbagetrukket fra vejen og danner et lille bytorv, som er renoveret med ny belægning og inventar, hvorved karakteren af bytorv understreges. Ved Skolegade forgrener Søndergade sig i to, og i mellemrummet/torvet afsluttes den bymæssige bebyggelse i Søndergade med Missionshuset. Missionshuset ligger placeret friholdt fra den øvrige bebyggelse. Missionshuset (1931) er både ved sin placering og arkitektur et markant byggeri med gavlmotiv med takkede gavle og tilbagetrukket murværk med korsmotiv i både gavlen og den murede indgangsportal omkring hovedindgangen. Taget er belagt med plader, men har sandsynligvis været tegltag oprindeligt. Søndergade slutter ved Lemvigvej og gaden fortsætter på den anden side som Vristvej. Vristvej har med den oprindelige 1800-tals spredte bebyggelse (om end meget ombygget) ikke længere karakter af bygade, selvom villakvarteret syd for vejen har forlænget byen denne vej.

Villakvartererne og Parcelhusområdet

De 4 villakvarterer i byen udgør hvert med deres særpræg en selvstændig struktur i byen.

I Stormgadekvarteret vest for banen er gaderne anlagt med byhuse orienteret med gavlen mod gaden, hvilket rumligt giver vejene i området en særlig anlagt villavejs-karakter med bebyggelse helt til fortov og baghaveareal til den anden side. Stikvejene i områdets nordlige del løber ud fra Langerhusevej, mens den seneste bebyggelse ved Bjerrumsvej fordeler sig fra Lemvigvej.

I Skolegadekvarteret er bebyggelsen langs Skolegade fra Tollunvej til skolen udpræget tidstypiske murmesterhuse fra 1940 og 1950'erne med karakteristisk gule eller røde facadesten, 45 graders tag og udhæng og enkle vinduer uden dannebrogsgang. Byggestilen spiller fint sammen med Skolen fra 1959, som, med sine enkle facader i rødt tegl, ensartede vinduer og store 45 graders tag, er en fin repræsentant for det tidstypiske skolebyggeri fra 1950'erne.

I det store parcelhuskvarter i byens sydøstlige ende fungerer Skolegade fra Tollunvej til Thyborønvej som den primære fordelingsvej for de lange stikveje ned gennem det typiske parcelhuskvarter bebygget med de tidstypiske ét-plans parcelhuse (fra 1960 til 1980) på ensartede parceller. Typehusene i parcelhusområdet er karakteriseret ved, udover murede facader også at bestå af præfabrikerede elementer. Parcelhuskvarteret ligger løsrevet fra den øvrige bydannelse kun forbundet til byen på et kort stykke af Skolegade og er på trods af sit store areal ikke en karaktergivende bebygget struktur i byen.

I kvarteret ved Dammen er nyere parcelhuse fra 1970-2000 bygget omkring enkelte af de gamle landejen-

domme fra slut 1800-tallet. Det giver området en mere ustruktureret karakter end det stramme ensartede parcelhuskvarter. Området har, som bebygget struktur med udgangspunkt i Vristvej, medvirket til en vis markering af overgangen mellem by og land.

Hovedvejen, Thyborønvej

Hovedvejen til Harbøre, Thyborønvej er ikke udover at være afgrænsende for byens bebyggelse mod øst karaktergivende for ankomsten til byen. Thyborønvej er landevejen, som farer forbi Harbøre, der kun på afstand gør sig bemærket med kirketårnet, mens byen nærmest forsvinder bag beplantningen mod Thyborønvej, når man nærmer sig byskiltet. Byens orientering er således vendt væk fra hovedvejen og vendt mod de oprindelige indfaldsveje fra vest, Langerhusevej og Vristvej.

Jernbanen

Jernbanen løber i en blød bue gennem byen fra syd til nord og er markant, når et tog krydser i syd og nordlige ende af byen over den gamle Lemvigvej og Langerhusevej. Sporarealerne udgør en selvstændig rumdannende struktur gennem byen, som giver fine kig på tværs i byen, eksempelvis ved stiforbindelsen over banen for enden af kirkegade og ud i landskabet ved Langerhusevej. Omlægningen af jernbanen i 1955 har ikke haft betydning i selve Harbøre by, mens Langerhuse ophørte som stationsby, idet jernbanen blev ført udenom Langerhuse og direkte mod nord ud af Harbøre. Vrist har fortsat et trinbrædt.

Langerhuse og Vrist

Langerhuse og Vrist er ikke egentlige landsbyer, men har mere karakter af spredt strandbebyggelse. Huse i Langerhuse og Vrist har alligevel deres egen bebyggede struktur karakteriseret ved klimabestemte ens øst-vestvendte længderetning og koncentration af bebyggelse langs vejene. Langerhuse er det største og mest velbevarede af de to tidligere fiskersamfund og defineret som bevaringsværdigt kulturmiljø. I Vrist består den oprindelige bebyggelse af meget spredte bebyggelser langs vejen, som ved sommerhusområdet er vokset sammen med sommerhusbebyggelsen. Langerhuse og Vrist har begge stor kulturhistorisk betydning for Harboøre og indfaldsvejene Vristvej og Langerhusevej er både rumligt og kulturhistorisk centrale for karakteren af Harboøre.

Sommerhusområdet Vejlbj / Vrist

Med til billedet af Harboøre og Harboøreland hører sommerhusområderne ved Vrist og Vejlbj, der med deres store udstrækning bag diget længst mod vest hver for sig arealmæssigt svarer til hele Harboøre bys areal, og som sådan har betydning som bebyggede strukturer i Harboøreland. Bebyggede strukturer som på sigt ser ud til at kunne vokse sammen med byen, som det er sket ved fiskerlejet i Vrist, der ligger tæt på Harboøre.

Bebyggelser i landskabet

Bebyggelsen i landskabet omkring Harboøre by består udover digerne af spredt liggende landhuse og "strandbebyggelser", gårdbebyggelser, små tidligere fiskersamfund og nyere sommerhusbebyggelser.

De kulturskabte diger fremstår i dag som et sammenhængende naturligt klitlandskab, som danner afskærmning mod Vesterhavet og Nissum Bredning. Af de spredtliggende landhuse og "strandbebyggelser" er der kun få af de gamle 1800-tals pudsede længehuse med store valmede tage tilbage, og dem, der findes, fremstår så ombyggede med skalmur, andre vinduesformater og pladetage med udhæng, at kun hovedformen, de lave facader og tagformen, afslører, at der er tale om et gammelt hus. De fleste huse er fra begyndelsen af 1900-tallet og opefter og afspejler byggeskikken over en lang periode fra pudsede længehuse til teglstenshuse i blank mur og huse med gesims og andre detaljer fra Bedre-Byggeskik. Kendetegnende for dem alle er den lokale byggeskik med at orientere husene med øst-vestvendt længderetning for at minimere påvirkningen af den kraftige vestenvind.

Gårdbebyggelserne omkring Harboøre fremstår også for en stor dels vedkommende ombyggede og ligger spredt i det flade landskab. På Hygum Bakkes nordvestlige skrænt er et karakteristiske bebyggelsesmønster med gårde på række, "Rækkegårdsbebyggelse", orienteret mod Plet Enge fastholdt som et karakteristisk element i det vestjyske enkeltgårdsområde.

Harboøre-Kirkebyen og Stationsbyen

Byens udformning ligger i tæt tilknytning til to væsentlige perioder, som har præget bydannelsen: Kirkebyen, med få huse omkring kirken og præstegården og Stationsbyen, som med jernbanen satte gang i byvæksten

16 Kulturmiljøer

Definitionen på et kulturmiljø:

- Geografisk afgrænset område, hvor naturgrundlag, landskab, historie og arkitektur afspejler væsentlige træk af den samfundsmæssige udvikling, fortæller "den gode historie" og har potentiale og kvalitet til at fremstå som et bevaringsværdigt eksempel på dette.

Kulturmiljøer

Udpegnung af kulturmiljøer handler om stedets unikke fortælling og den lokale kulturarv. Kulturmiljøernes værdi ligger ikke nødvendigvis i det enkelte hus, men i det udpegede områdes fortælleleværdi for det specifikke sted i byen og for byen som helhed. Det handler med udpegnung af kulturmiljøer om at give mulighed for at bevare og værne om de fælles kulturhistoriske og arkitektoniske værdier og skabe grundlag for rammer, der kan fastholde og bevare karakteren af et område, når der renoveres, bygges nyt eller ombygges til nye funktioner.

Strandvaghushus og Harboøre Hotel

Lokal forankret kulturidentitet

En udpegnung af kulturmiljøer er med til at give steder identitet, og de lokale fortællinger kan betyde at et område pludselig får en ny betydning for de lokale og de besøgene. Harboøre har med en baggrund som kirkeby for de små fiskersamfund i området en stærk lokal forankret kulturidentitet, som ikke kun handler om den fysiske kulturarv, men om de barske historier om livet på havet, drukneulykker, "Harboøre-vækkelse", stærk tro og skarpe skel mellem "de hellige" (fra Indre Mission) og "de fortabte" (ikke-tilhængere), som den lokale sognepræst Carl Julius Moe i sin begravelsestale for de druknede fiskere i 1893 kaldte dem. Fortællingerne har givet inspiration til den kendte roman "Fiskerne", skrevet i 1928 af Hans Kirk, hvis far voksede op som barn af fattige fiskere fra Harboøre, og filmatiseret af DR 1975-77.

Carl Moes Vej, Insektvej, Gregers Kirks Vej..

Fortællingerne og kontrasterne lever videre i Harboøre idag, hvor kirkelivet stadig er omdrejningspunkt for mange, mens andre aflægger besøg på det lokale værtshus "Æ Pub" eller bruger byen som udgangspunkt for ferier i de mange sommerhuse og omdannede fiskerhuse langs vesterhavsdiget ved Vejlbj/Vrist og Langerhuse.

Den lokale kulturhistorie kan aflæses i byens vejnavne, hvor de yderste gader har navne efter gårdene i området: Noersgardvej, Sandgårdsvej, Brunsgårdvej, andre efter lokalitet: Dammen, Kæret, bygaderne efter markante bygninger: Kirkegade, Stationsvej, Skolegade og en enkelt vej i parcelhuskvarteret efter den kendte

lokale præst, som blev stamfader til "Harboøre-vækelsen": Carl Moes Vej.

Også Cheminova har sat sit præg på vejnavnene i parcelhusområdet i Harboøre: Svampevej og Insektvej, opkaldt efter, at det var gift mod netop svampe og insekter, som blev produceret på Cheminova. Vejene danner det, man kalder "Cheminova-byen", som er en række huse fra slut 1950'erne, som fabrikken opførte for at tiltrække højtuddannet arbejdskraft til Vestjylland, særligt ingeniører og teknikere. Husene var i lighed med fabriksbygningerne simpelt byggeri, som i den lokale jargon gik under betegnelsen 'negerhytterne'. For enden af Insektvej opførte Gunnar Andreasen 'Slottet' til sig selv og sin familie. Det var et storstilet byggeri, som han selv tegnede, og som gik imod alle sikkerhedsregler for husbyggeri. Huset havde vinterhave og indendørs svømmepøl samt en udendørs tennisbane. Ved siden af Slottet lå 'Kaninburet', en slags kollegium for fabrikens teknikerelever.

Gregers Kirks Vej er opkaldt efter den lokalkendte Gregers Kirk 1845-1928, født på Harboøre. Gregers Kirk var fra 1875 entreprenør på de hofdearbejder, som blev udført ud for Harboøres kyst. Blev i 1899 direktør for Jydsk Telefon Aktieselskab (JTAS). Dannebrogsmænd og ridder af Dannebrog. I den lokale dialekt hed han Grejs Kirk.

"Harbøe" og Haze

Dialekten er, som i Thyborøn, intakt og Harboøre-boere udtaler på dialekt deres by som "Harbøe". Moderne kultur har med "Haze over Haarum" - Vestjysk rockmusikfestival gennem 30 år og Harboøre Hotel, som ramme om flere rockkoncerter (Bla. bandet "Nephew", som i 2013 lagde turen forbi hotellet på turné med deres hyldestsang til det vestlige Danmark "Vesterhav"), holdt sit indtog og danner sammen med den historiske kulturarv Harboøres lokale kulturidentitet.

Kulturmiljø i Harboøre

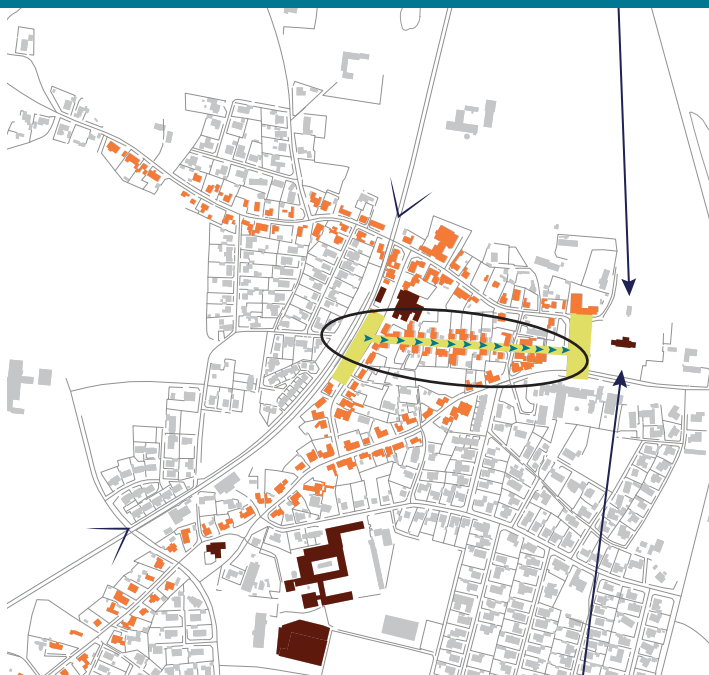
Kortlægningen og analysen af de bebyggede strukturer i Harboøre har ført til lokalisering af en struktur med helt særlige kvaliteter, som afspejler de væsentligste træk af den kulturhistoriske og samfundsmæssige udvikling i Harboøre: Kirkegade. Kirkegade fremstår samlet som et velbevaret og helstøbt arkitektonisk eksempel på et bevaringsværdigt kulturmiljø.

Harboøre-mangfoldighed i bygningsudtryk

Harboøre er kendetegnet ved en mangfoldighed i bygningsudtryk fra den særegne landsbykirke i grå cementsten og hvidt tårn til byens tidstypiske huse fra slut 1800 tallet til Bedre Byggeskik-huse fra 1900-1940

18 Kulturmiljøer

Kirkegade

Kulturhistorisk, arkitektonisk og rumligt udgør Kirkegade som bindeled mellem Kirkebyen og Stationsbyen det centrale knudepunkt i Harboøre. Gadens lige struktur, som den første bymæssige anlagte gade, bebyggelsesstruktur og arkitektur, er stort set bevaret, hvilket sammen med den store fortælleværdi gør gaden til et bevaringsværdigt kulturmiljø, der er karaktergivende for Harboøre som Kirke- og Stationsby.

Kirkegade

Afgrænsning

Områdets afgrænsning udgøres af bebyggelserne på hver side af Kirkegade samt Stationsvej mod vest og Nørregade mod øst.

Harboøre - Kirkegade fra vest

Kig mod kirkegade fra stationsområdet og trinbrættet ved baneoverskæringen midt på Stationsvej

Enkeltelementer i kulturmiljøet

- Huse fra slutningen af 1800-tallet,
- Byhuse fra 1930'erne,
- Byhus fra 1910,
- Byhuse fra 1940-50 og 60'erne

Gadeforløb med kirken som sigtelinie/pejlemærke mod øst og sporarealet og overgangen over banen som sigtelinie mod vest.

Harboøre - Kirkegade mod øst

Gadeforløbet med kirken som sigtelinie/pejlemærke mod øst

Fortælling

Kulturhistorisk rummer gaden både fortællingen om Harboøre som Kirkeby og som Stationsby. De ældste huse (fra 1885 og 1887) i gadens østlige ende tættest på kirken, fra Tollunvej til Nørregade er fra før jernbanen kom til Harboøre og Kirkegade blev anlagt og knytter sig derfor til fortællingen om Kirkebyen Harboøre, som udover kirken med kirkegård og præstegården bestod af ganske få huse umiddelbart vest for kirken og en skolebygning syd for kirken. Husene fra stationsvej til Tollunvej er alle kommet til efter jernbanen blev anlagt og stationen og hotellet bygget samt Kirkegade anlagt. De knytter sig derfor til fortællingen om den byvækst og bymæssighed, som tog fart efter jernbanen kom til Harboøre.

Struktur og Arkitektur

Rumligt fremstår gadebebyggelsen i Kirkegade intakt og rumdannende uden skæmmende "huller" i bygningsrækken.

Fra vest er det tydeligt, at 1800-tals bebyggelsen i gadens østlige ende er fra før gaden blev anlagt, idet huset fra 1885 helt tydeligt stikker ud i gadebilledet og bryder bebyggelsesmønsteret, som ellers relaterer sig til gadens lige forløb.

Byggestilen i gadens vestlige ende er hovedsagligt Bedre-Byggeskik, men murmestervillaen fra 1957 er også repræsenteret. Bygningerne fremstår primært i rødt murværk og røde tegltage med varierende kviste og karnapper og klassiske detaljer som gesimsbånd, tagfod og rygninger.

Byggestilen "**Bedre-Byggeskik**" (etableret 1915), bygger ikke på stilarten som det primære og (ofte blandes elementer fra forskellige tider), men god, klassisk proportionering, korrekte detaljer og ærlighed i materialer som blank eller pudset murværk og tag af rødt tegl eller naturskifer, bygget på enkle, danske håndværkstraditioner. Man ønskede, at husene skulle være enkle, hjemlige og smukke med praktisk og tidsvarende indretning og gjorde op med den ellers fremherskende trang til en mere udsmykket, prangende arkitektur, et opgør som passer godt til den stilfærdige byggestil som præger ikke kun Kirkegade, men det meste af Harboøre by.

Byggestilen "**Murmestervillaen**" (efterkrigstiden fra 1940'erne og 1950'erne) er en variant af det almindelige halvandenetages hus i teglsten og rødt tegtag. 50'ernes murmesterstil er mere underspillet med enkle sluttede facader, 45 graders tag med udhæng og meget lidt pynt og facadeudsmykning.

I Kirkegade repræsenterer husene hver på deres måde "hverdagsarkitekturens" bygninger i Harboøre over en lang periode fra Kirkeby til stationsby.

Kirken som det markante pejlemærke i gaden fastholder byens tætte tilknytning til kirken, mens kigget til banen formidler forbindelsen til Stationsbyen. Begge kig er essentielle at fastholde, som en vigtig del af det, der gør dette område til byens knudepunkt og et bevaringsværdigt kulturmiljø.

Harboøre - Kirkegade

Eksempler på Bedre Byggeskik byhuse fra 1920 og 30'erne i gaden

Harboøre - Kirkegade 4

Gadens ældste hus fra 1885, som stikker ud i gadebilledet og er fra før gadens anlæggelse

20 Bevaringsværdier

Stikord: SAVE vurderinger bygger på : Arkitektonisk værdi, Kulturhistorisk værdi, Miljømæssig værdi (hvor vigtig for det lokale kulturmiljø?), Originalitetsværdi (og tilstand), Bevaringsmæssig værdi (Forholdenes indbyrdes vægtning og betydning hvor arkitektonisk og kulturhistorisk værdi tillægges størst betydning).

-værdisætningen tager udgangspunkt i det lokale og vurderingen er tilpasset efter det.

-bevaringsværdier skal være det særlige, det sjældne, det unikke, værd at kæmpe for!

Udvalgte bevaringsværdige bygninger

Udvælgelsen af de bevaringsværdige bygninger er foretaget på baggrund af analysen og kortlægningen af de mest betydningsfulde bebyggede strukturer, rumlige sammenhænge og kulturhistoriske værdier i Harbøre.

De bevaringsværdige bygninger er ikke nødvendigvis beliggende i det udpegede kulturmiljø, men kan være enkeltstående bygninger i forskellige strukturer og sammenhænge i byen.

Med udvælgelsen foregår både en kulturhistorisk og arkitektonisk analytisk udvælgelse, og prioriteringskriterierne er reliktværdi, (hvor meget tilbage), fortællerværdi, æstetisk værdi og biotopværdi.

Alle udvalgte bygninger er registreret og vurderet bevaringsværdige med en bevaringsværdi i kategorien 1-4 med udgangspunkt i SAVE-systemet. ("Survey of Architectural Values in the Environment")

Bygningerne har ikke enkeltvis fået en bevaringsværdi, da dette kræver mere tilbundsående undersøgelser samt indtastning i Kulturarvstyrelsens landsdækkende SAVE-register.

Udvælgelsen af de bevaringsværdige bygninger er derfor at betragte som oversigtlig og skal ses i sammenhæng med den samlede kulturmiljøreddegørelse.

Redningsstationen 1847, nu nedrevet

Flyvholmvej 33, Redningsstation, 1934

Flyvholm Redningsstation er fredet, men medtages som del af det samlede billede over bevaringsværdier i Harbøre. Redningsstationen fremstår helt oprindelig med de karakteristiske stræbepiller og de korslagte Dannebrogsgflag på den store grønne port i gavlen. Oprindeligt anvendt som redningsstation, men er i dag museum.

Flyvholmvej 33, Strandvagtskuse, 1900-63

Anvendt af strandvagterne for ly og alarmering, når de gik vagt langs stranden. I huset er en bænk og et lille bord samt en hylde, hvor der har stået en telefon med forbindelse langs stranden til de øvrige såkaldte A-huse (alarmeringshuse). Patineret men intakt stand.

Nørregade 2A, Harboøre Kirke, 1910

Omfattet af Exner-fredningerne, men medtages som del af det samlede billede af bevaringsværdier.

Kirke i grå cementsten, (støbt på stedet af dansk cement, grus og 'singels' fra Harboøre Strand) og hvidkalket kirketårn, nedre del fra 1200 tallet, som over en kraftig gesims af cementsten er forhøjet med et nyt klokkestokværk, hvis murflader er trukket ind i forhold til den nedre del. Der er rundbuede, parvis koblede glamhuller mod alle fire verdenshjørner, og det ombyggede tårn kronet af et stejlt, tegltækket pyramidespir over en profileret krongesims) samt høj tagkonstruktion med rødt tegl og karakteristiske blåmalede døre. Opført i nyromansk stil med rundbuede vinduer og enkle proportioner. Fremstår velholdt og med oprindelig arkitektur indtakt.

Søndergade 2, Præstegården, 1900

Rødstenshus med sadeltag af rødt tegl. Bygget som præstegård og anvendes som præstegård. Opført som tidstypisk længehus med gesimsdetaljer og markant "pille-vindue" fast rytme i længdefacaderne. Fremstår oprindeligt med nyere vinduer i oprindelig proportioner. Oprindelige gårdbygninger bagtil markant ombygget til moderne formsprog og facadeudtryk.

Nørregade 2A, Kapel på kirkegården, 1920

Bygning i grå cementsten, svarende til kirken med sadeltag af røde vingetegl. Anvendes som ligkapel. Opført i nyromansk stil svarende til kirken efter tegninger af kirkens arkitekt K. Varming. Den rektangulære bygning er fire fag lang, og gavlene vender mod nord og syd. Langsiderne har fire firkantede vinduer, adskilt af særprægede støttepiller. Hovedindgangen i syd er en rektangulær dør, som kronet af et tympanon med reliefkors, flankeret af de græske bogstaver alfa og omega. Bygningen fremstår velbevaret og oprindeligt.

Nørregade 6, Længehus, 1898

Hvidpudset hus med stråtag. Anvendes som beboelse. Opført som tidstypisk længehus/landhus med valmede gavle og lave facader. Fremstår velbevaret med tidstypisk præg intakt.

Crownvej 5 og 7, Længehuse, Vrist

Oprindelige øst-vest vendte fiskerhuse, hvidkalkede med stråtag. Beliggende ved Vrist Station/Trinbrædt. Fremstår velholdte og i oprindelig form og arkitektur. anvendes som sommerhuse.

22 Bevaringsværdier

Nørregade 8, Byhus, 1928

Rødstenshus med sadeltag af rødt tegl. Beboelseshus. Opført tidstypisk i bedre byggeskik stil med mindre karnap mod gaden og fint muret stik med indskription. Fremstår oprindeligt med velbevaret hovedform, detaljer og vinduesproportioner.

Nørregade 10, Byhus, 1943

Rødstenshus med højt sadeltag belagt med grå eternit. Beboelseshus. Opført tidstypisk i murmesterstil med enkle facader, firkantet karnap mod gaden og høj 45 graders tagkonstruktion. Fremstår oprindeligt med velbevaret hovedform, detaljer og vinduesproportioner.

Nørregade 12, Byvilla, 1949

Hvidpudset muret hus i halvanden etage med sadeltag af sort tegl. Villa til beboelse. Opført i Bedre Byggeskik

stil med god klassisk proportionering og klassicistiske motiver med fremhævet midterparti med frontkvist, symmetrisk placerede vinduer, gesims og høj tagkonstruktion med halvvalmede gavle. Fremstår velholdt med velbevaret hovedform og detaljer. Der er ændret på symetrien i facaden mod gaden med nyt dørparti og huset har formodentlig haft rødt tegltag oprindeligt. (samt måske blank murværk).

Stationsvej 1, Etagebebyggelse, 1947

Gulpudset muret hus i to en halv etage med lavt pyramidetag. Byhus/etagebebyggelse, formodentlig opført som etageejendom med lejligheder. Opført som funkisbungalow med tidstypisk kvadratisk grundplan og pyramidetag og enkle todelte vinduer symmetrisk placeret på hver side af markeret gadedør. Fremstår velholdt med velbevaret hovedform og detaljer.

Stationsvej 5, Harbøre Hotel, 1900

Gråpudset muret hus i to en halv etage med højt sadeltag med sorte tagplader. Bygning opført som Hotel og anvendes som hotel. Opført i "Palæstil" med fremhævet midterparti med frontkvist og gavltrekanthjørner understreget i hvidt puds. Fremhævede bygningshjørner understreget i hvidt puds. Fremhævet og oprindeligt indskription i frontkvist: Harbøre Badehotel. Fremstår velbevaret i hovedform og detaljer. Har formodentlig oprindeligt haft tegltag.

Stationsvej 4, Harboøre station, 1899

Rødstens muret bygning med eternittag. Opført som Stationsbygning. Anvendes som beboelse. Opført med klassiske og historicistiske træk med en del detaljer i murværket med markering af gavl og piller mellem vinduerne på længdefacaderne. Buet dørparti i længdefacaden mod gaden. Fremstår lettere forfalden men med bevaret hovedform og detaljer i murværk. Tag formodentlig ændret fra tidligere tegtag uden udhæng. Vinduesformater og typer ændret. Præget af renovering i anden byggestil.

Kirkegade 13, Byhus, 1919

Rødstens muret bygning med rødt tegtag. Opført som beboelseshus. Opført i Bedre Byggeskik stil med velproportioneret facade og markant smukt hvidt gesimsbånd. Fremstår velholdt og velbevaret med intakt hovedform og detaljer med gesims, tagfod, vinduer og sålbænke. Prydes med fint lille hvidt hegn mod gaden.

Søndergade 8, Skolen, 1959

Harboøre skole er en rødstens muret bygning med højt tegtag. Opført og anvendes som skole. Opført i tidstypisk murmesterstil fra 1940 og 1950'erne med karakteristisk røde facadesten, enkelt facadeudtryk, 45 graders højt tag og udhæng og enkle vinduer i fin rytme langs facaden. Fremstår velbevaret som fin repræsentant for det tidstypiske skolebyggeri fra 1950'erne.

Søndergade 27, Missionshuset, 1931

Rødstens muret bygning med eternit tag. Opført som missionshus og anvendes stadig som sådan. Opført med klassiske og historicistiske træk med en del detaljer i murværket med markering af gavl og indmurede korsdetaljer i gavlen. Oprindelige vinduer med fin tynd opsprosnings. Fremstår velholdt og velbevaret med intakt hovedform og bygningsdetaljer. Tag med udhæng ikke oprindeligt (har formodentlig været tegtag) og en del døre er skiftet ud. Sammenbygget med andre bygninger på bagsiden som slører den oprindelige form til denne side. Ligger fint på eget lille torv.

Normarksvej, Missionsk Lysthus, slut 1800

Bygning af cement. Opført som lysthus/privat missionshus ved gården Noermark. Fremstår intakt. Stor kulturhistorisk værdi som eksempel på betydningen af det indremissionske kristenliv på Harboøre i 1880 og 1890. Lysthuset er bygget af Chr. Houe Mærsk, som ejede gården Noermark i Harboøre sogn.

26 Sammenfatning

Stikord til sammenfatning, sårbarhed og anbefalinger, SAVE - kortlægning og registrering af bevaringsværdier:

Sammenfatning: Vigtigste træk i analysen

Sårbarhed: Sårbarhed overfor forandring og udvikling for Harboøre som helhed og for delstrukturerne og kulturmiljøerne specifikt.

Anbefalinger: Restaurering, forbedring og/eller omdannelse af bygninger og bebyggede strukturer, landskabsrum/ byrum, rumdannende principper, lokal – og kommuneplanlægningsforhold , bevaringsfond eller bygningsforbedringsudvalg, behov for stilblade og vejledning, formidling, borgerinddragelse.

Sammenfatning

Harboøre er kendetegnet af en række forskelligartede strukturer, der tilsammen danner en sammensat helhed med både kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter.

Mest karakteristiske landskabstræk er det flade landskab "Harboøreland" med afvandingskanalerne som gennemskærer landskabet. Dominerende landskabstræk er Hygum bakke, havdiget mod vest og diget mod nord ved Nissum Bredning.

Den altdominerende bygningsstruktur i byen er kirken, hvis tårn er vartegn for Harboøre og kan ses fra hele Harboøreland. Kirkebyggeriet er kendetegnende for byen.

Harboøre har to væsentlige perioder, som har præget bydannelsen: **Kirkebyen**, som startede med den første kirke fra 1500 -tallet og tidlig bydannelse omkring kirken og præstegården og **Stationsbyen**, som sammen med anlæggelse af jernbanen i 1899 voksede frem omkring stationen og Hotellet.

De to indfaldsveje fra Langerhuse og Vrist (Nørregade og Søndergade) er bærende hovedstrukturer for byen, danner "rygrad" for den bebyggede struktur mod nord og syd og er kulturhistorisk bærende for fortællingen om Harboøre som kirkeby for fiskerlejerne ved Vrist og Langerhuse. Stationsbyen og Kirkebyen er vokset sammen, og begge perioder er repræsenteret i bybilledet, men det er Kirkebyen som rummer de vigtigste kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter, som er identitetsgivende for Harboøre.

Byen er præget af de oprindelige indfaldsveje fra vest, Vristvej og Langerhusevej og vender i dag, som følge af den senere statsvej Thyborønvej anlagt bagom kirken (1952-56), "ryggen" mod den nuværende ankomst fra hovedvejen mod øst. Jernbanen løber parallelt med Vristvej gennem byen og opdeler kun byen ved Langerhusevej, hvor villakvarteret ved Stormgade adskilles fra resten af byen.

Udover Nørregade og Søndergade har gaderne Skolegade (skole og huse fra 1950'erne og fordelingsvej i parcelhuskvarteret) og Kirkegade ("bindeled" mellem Stationsbyen og Kirkebyen) væsentlige rumlige og kulturhistoriske kvaliteter.

Kirkegade er et velbevaret kulturmiljø med stor værdi for Harboøre og essentielt for oplevelse og forståelse af byens unikke kulturhistorie som både Kirke- og Stationsby.

Sårbarhed

Som helhed er Harboøre sårbar overfor ændringer, som i skala og arkitektur bryder med den oprindelige dominerende, autentiske karakter af Kirkeby med de vigtige kig til kirketårnet, både fra landskabet og som pejlemærke i byen.

Bebyggelsen i Harboøre er klart kendetegnet af kirken som den mest markante, og Kirkebyen er sårbar overfor ny bebyggelse, som i skala, udtryk og materialeholdning ændrer den oprindelige karaktergivende kirke-bebyggelse som det centrale i byen - eksempelvis opførelse af butikscenter i stor skala i den centrale bymidte eller det nye plejehjem, som, med sin tilbagetrukne bygningsstruktur og forareal, slører kirketorvet som pladsdannelse og bryder med den bymæssige, fortættede karakter langs Søndergade.

Bebyggelsen omkring stationen og kirken er på samme måde sårbar overfor ny bebyggelse, som bryder med stationspladsen åbne karakter, eller som med stor skala ændrer på balancen med Harboøre Hotel som den dominerende og karaktergivende bygning på Stationsvej.

De to indfaldsveje Langerhusevej/Nørregade og Vristvej/Søndergade er sårbare overfor bebyggelse som bryder med det karaktergivende princip med gaderne som "rygrad" for bebyggelse – eksempelvis klyngebebyggelser eller randbebyggelser ved pladsdannelser på tværs af vejen.

Kirkegade er sårbar overfor bebyggelse som lukker for de vigtige og karaktergivende kig til Kirken og jernbanen.

Skolegade er sårbar overfor nedrivning af skolen, som er karaktergivende for området eller opførelse af parcelhuse som bryder den finde balance mellem skolen og de omkringliggende udprægede 1950'ere huse.

Harboøre er generelt sårbar overfor "prangende" arkitektur, som bryder med den stilfærdige hverdagsarkitektur, som kendetegner byen, og som giver kontrast til kirkens dominerende karakter.

På bygningsniveau er de mange kulturhistoriske karakteristiske 1800-tals tidligere landejendomme, som ligger både inde i byen og langs indfaldsvejene på vej ud af byen, sårbare overfor voldsomme ombygninger/renovering, som ikke tager hensyn til den oprindelige arkitektur og bryder med de bærende konstruktive og tidstypiske principper – eksempelvis opretning af valmede gavle og udhængstage samt store vinduespartier uden facaderytme.

28 Sammenfatning

Harboøre-Station, Hotel og Kirke

Oplevelsen af byen er præget af tre væsentlige bygninger: Kirken, stationen og hotellet

Anbefalinger

Harboøre har udviklings potentiale i det centrale "trekantsområde" midt i byen, kirketorvet og stationsvej. Området rummer essensen af Harboøres karakteristika og kulturhistorie som Kirkeby og Stationsby. Det anbefales, at Kirkegade, Stationsvej, Søndergade og Nørregade i dette knudepunkt udvikles på baggrund af en overordnet forståelse af kulturmiljøet og de enkelte områders kvaliteter, så disse ikke svækkes. Kirkegade er essentiel og vigtig af styrke som bindeled mellem Kirken og Stationen, ligesom Nørregade og Søndergade bør styrkes og bevares som bærende "rygrad" for bebyggelsen, og Stationsvejs sammenhæng med jernbanen fastholdes. Ankomsten til byen fra Thyborønvej kan med fordel udvikles og forbedres, måske med bedre visuel forbindelse til kirken, så byen også præsenterer sig fra denne side. Hvis byens vigtige bebyggede strukturer, kulturmiljø og bevaringsværdier i øvrigt vedligeholdes og udvikles efter fælles retningslinjer vil Harboøre kunne udvikle sig til et unikt eksempel på en autentisk Kirke- og Stationsby med høj fortælleleværdi og kirken og et velbevaret centralt kulturmiljø som det naturlige omdrejningspunkt.

Ankomsten ad Søndergade fra Thyborønvej bør styrkes som indfaldsvej ved ankomsten til selve byen. Med en arkitektonisk bearbejdning kan ankomsten til byen rumligt styrkes af en visuel åbning til kirken og en markering af afgrænsningen til parcelhusområdet syd for ankomstvejen.

Kirken og området omkring er det kulturhistoriske vigtigste knudepunkt i Harboøre. Kirkens dominerende karakter er helt essentiel for oplevelsen af Harboøre som Kirkeby, dels som vartegn i landskabet dels som visuelt pejlemærke i byen. Store dele af Harboøres kulturhistorie er bundet i dette unikke område. Ved at styrke og fastholde den åbne landskabskarakter omkring byen og friholde især mod nord for ny bebyggelse bevares Kirkebyens karakteristika med kirketårnet som den altdominerende bygningsstruktur.

Stationsbyen er karakteriseret ved den brede Stationsvejs åbne karakter med stationsbygningen og hotellet som de dominerende, rumdannende bygninger. Det er gadens bredde og sammenhæng med sporet og især hotellets volumen og arkitektur, som gør området unikt. Derfor anbefales det, at man fastholder den åbne karakter og bevarer Harboøre Hotel både volumenmæssigt og arkitektonisk.

Langerhusevej og Vristvej kan med lokalplaner med principper for bebyggelse langs vejene bevares som "rygrad" for den bebyggede struktur ved nybyggeri.

Kirkegade kan med lokalplan med retningslinier for renovering og bebyggelsesstruktur styrkes og bevares som centralt kulturmiljø i "trekantsområdet".

Skolegade er et unikt eksempel på den karakteristiske 1950'ers arkitektur, både med selve skolen og murmestervillaerne i området omkring skolen. Det anbefales at bevare den tidstypiske bebyggelse og med bevaringsværdisættelse i området at give mulighed for tilskud til

renovering og via stilblade og andet at udarbejde en vejledning for tidstypisk renovering i området.

Vejledning ved renovering: Mange af især 1800-tals bebyggelserne i Harboøre fremstår markant ombyggede uden forståelse for bygningens oprindelige hovedtræk, hvilket slører stilarten betydeligt og ofte skaber uharmoniske bebyggelser med særpræget stilsammenblanding. Man kan med fordel udarbejde stilblade fra byens typiske byggeperioder og med råd og vejledning guide borgerne i renovering af tidstypiske huse, således husene ikke mister deres særpræg.

Langerhuse og Vrist: Langerhuse er udpeget som kulturmiljø. Bebyggelsen i Vrist er for spredt til at udgøre et samlet kulturmiljø, men indeholder en del enkeltstående oprindelige bygninger og det anbefales derfor at foretage en detaljeret enkeltregistrering af bygningerne i Vrist med henblik på tildeling af bevaringsværdi, således der bliver mulighed for tilskud til renovering.

Kulturmiljøet og udvalgte bevaringsværdige bygninger er udpeget i kulturmiljøredegørelsen i henhold til SAVE vurderinger. Da SAVE-vurderede bygninger og miljøer skal være udpeget i lokalplan eller kommuneplan for at have retsvirkning som bevaringsværdige bygninger eller miljøer, anbefales det gennem kommune- og lokalplanlægning at styrke og fastholde udpegede bevaringsværdier i Harboøre.

Det bør som opfølgning på kulturmiljøredegørelsen overvejes at reetablere Bygningsforbedringsudvalget eller administration af midlerne i forvaltningen, da kommunen, med de delvis stasfinansierede tilskud på op til 1/3 af udgifter til istandsættelse af bevaringsværdige bygninger, kan være stærkt medvirkende til bevaring af kulturværdierne i Harboøre.

Litteraturliste og kildehenvisning

Lemvig Museums udpegninger af kulturmiljøer til Regionen 2003

Guds Børn - Niels Bjerre og de hellige på Harboøre, Mette Lund Andersen

På tur i Vestjylland, del 1&2, Politiken dec. 2010

Landsbyhistorier.dk: Viola Tøt, Vristfortællinger 2007 & Historier fra Knopper 1979

Stormflodsramt, Anders Vrist Langer 1980

Harboøre Kirke, Wikipedia

Gyldendals encyklopædi, Harboøre & Thyborøn

Harboøre & Agger Tange, Naturstyrelsen

Danmarks Kirker Harboøre, Thyborøn, Engbjerg, Hygum, Nationalmuseet, Ringkøbing amt 2011

Historiske fotos: Lokalarkivet for Thyborøn-Harboøre-Engbjerg

Kortmateriale: Kort og Matrikelstyrelsen

Vejledningmateriale: Kulturarvstyrelsen